

Пушка О. А.,

кандидат юридичних наук,

докторант кафедри кримінального права і процесу

Державного податкового університету

м. Ірпінь, Україна

КОРУПЦІЙНІ ДІЯННЯ СЛУЖБОВИХ ОСІБ У ФОРМІ ОТРИМАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

Корупція є однією з найгостріших проблем сучасного суспільства, яка негативно впливає на всі аспекти державного управління, економіки та соціального життя. Особливо тривожним явищем є корупційні діяння службових осіб, які займають ключові позиції в органах влади та управління. Зловживання службовим становищем із метою отримання неправомірної вигоди не лише підриває довіру громадян до державних інституцій, але й створює значні перешкоди для розвитку правової держави та забезпечення верховенства права. Цей аспект викликає занепокоєння значної кількості науковців і практиків, які ведуть роботу з протидії корупції у сфері службової діяльності [див. наприклад: 1–3].

У контексті боротьби з корупцією важливим є глибоке розуміння причин, механізмів та наслідків таких діянь, а також ефективність правових інструментів, спрямованих на їх запобігання та протидію. Так, з-поміж основних причин називаються і психологічні наслідки перехідного періоду, і формування нових державних інститутів, і перерозподіл державної власності та кризові явища, *(і що, на нашу думку найголовніше – автор), – це незавершеність формування правового поля* [4, с. 73–76], а відповідно і всієї системи протидії та запобігання корупції.

Неправомірна вигода є ключовим елементом корупційних правопорушень. Згідно з чинним законодавством України, під неправомірною вигодою розуміється будь-яке майно, кошти, послуги, пільги чи інші блага, які отримуються службовою особою без законних підстав і внаслідок зловживання своїм службовим становищем. Ця вигода може бути як матеріальною (гроші, нерухомість, транспортні засоби), так і нематеріальною (пільги, преференції, привілеї), про що законодавець наголошує в Законі України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII [5].

Важливо зазначити, що неправомірна вигода не обов'язково має бути передана безпосередньо службовій особі. Законодавство охоплює також випадки, коли блага отримують треті особи – родичі, друзі чи інші пов'язані особи [5].

Корупційні діяння службових осіб у формі отримання неправомірної вигоди мають чітко визначений склад злочину. Відповідно до статті 368 Кримінального кодексу України [6], такі дії включають:

Суб'єкт злочину, яким є службова особа. Це може бути посадовець державного органу, представник місцевого самоврядування або особа, яка виконує організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції.

Суб'єктивну сторону, що виражається у формі прямого умислу. Службова особа усвідомлює протиправний характер своїх дій і прагне отримати вигоду у зв'язку зі своїм службовим становищем. У цьому контексті варто підкреслити важливість доведення умислу службової особи на отримання неправомірної вигоди.

Об'єкт злочину складають суспільні відносини, що забезпечують законність і доброчесність у службовій діяльності.

Об'єктивну сторону, що виражається в отриманні неправомірної вигоди за виконання або невиконання певних дій у межах службових повноважень. Злочин може проявлятися й у формі вимагання вигоди, або ж у її добровільному прийнятті.

Необхідно зазначити, що *предметом злочину* виступає неправомірна вигода в будь-якій формі.

Зазвичай причини корупційних діянь поділяють на об'єктивні та суб'єктивні. До об'єктивних причин належать низький рівень заробітної плати в державному секторі, недосконалість законодавства та слабкий контроль за діяльністю посадовців. Суб'єктивні причини включають низький рівень правосвідомості, відсутність морально-етичних принципів і прагнення до особистого збагачення. Такої думки, зокрема дотримується цитовані нами А. В. Мовчан та М. А. Мовчан [4, с. 73–76].

Натомість, умови, що сприяють корупції, охоплюють такі аспекти як: недостатній рівень прозорості в роботі державних органів; відсутність ефективних механізмів контролю за діяльністю службових осіб; слабкість судової системи, що ускладнює притягнення винних до відповідальності, а також достатньо висока толерантність до корупції в суспільстві як соціокультурний феномен.

Водночас, варто підкреслити, що корупція у формі отримання неправомірної вигоди має серйозні негативні наслідки для держави та суспільства. Так, вона суттєво підриває довіру до органів влади. Громадяни перестають вірити у справедливість і законність дій державних установ. Окремо необхідно акцентувати на економічних втратах, оскільки корупція призводить до нераціонального використання бюджетних коштів і зниження інвестиційної привабливості країни. Не менш шкідливою є соціальна нерівність, що створюється шляхом неправомірної вигоди, надаючи преференції для окремих осіб або груп, а також порушуючи принцип рівності перед законом. І, врешті-решт, негативним чинником стає деградація правової системи, адже

масштабна корупція послаблює верховенство права та сприяє поширенню інших злочинів.

Отже, можемо констатувати, що корупційні діяння службових осіб у формі отримання неправомірної вигоди є серйозною загрозою для суспільства та держави. Їх запобігання та протидія вимагають злагоджених зусиль законодавчих, виконавчих і судових органів, а також активної участі громадянського суспільства.

Лише за умови створення ефективної антикорупційної системи Україна зможе забезпечити верховенство права, економічний розвиток і соціальну справедливість, що є фундаментальними принципами демократичної держави.

Список використаних джерел:

1. Гвоздецький В. Д. Правові засади запобігання та протидії корупції в Україні. *Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду* : тези доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 жовтня 2019 року). Харків, 2019. С. 40–45.

2. Самодай В. П., Ковтун Г. І. Корупція: загрози та наслідки для соціуму. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2360>.

3. Коломоєць Т. О. Подарунки для публічних службовців: чи доцільна детальна правового регламентація. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 199–122.

4. Мовчан А. В., Мовчан М. А. Основні причини поширення корупційних явищ в органах державної влади України. *Проблеми антикорупційної діяльності в Україні* : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18 травня 2015 року) / МАУП. Київ : МП «Леся», 2015. С. 73–76.

5. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.

6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.